

POARTA CÎMPULUNGULUI ÎN CADRUL CETĂȚII TÎRGOVIȘTE

Radu Gioglovan

După cum se știe orașul Tîrgoviște a fost fortificat pe vremea domnitorului Matei Basarab cu un șanț de apărare adînc de cca. 3 m. și tot pe atîta de lat, dublat pe dinăuntru cu un val de pămînt și pietriș, scos din săpătura șanțului, înalt de asemenea de 3 m., deasupra căruia se înșirua un gard din bușteni groși, în forma unui zid. Dimensiunile citate au fost culese cu ocazia diferitelor lucrări edilitare care au traversat fortificația. Urmele acestei fortificații se păstrează pînă în prezent înconjurînd orașul, de pe malul drept al Ialomiței, de la gara Teiș, pînă la Iazul morilor, în dreptul „Morii de zid“, pe o întindere de 5 km. Fortificația era prevăzută cu 10 bastioane, care ieșeau din linia șanțului și a valului, atît cît era necesar pentru a se asigura bătaia cu săgeți și tunuri a spațiului format de cei 500 m. dintre ele. Bastioanele erau așezate mai ales la unghiurile traseului și în vecinătatea porților de intrare și ieșire din oraș. Numele și numărul porților orașului au fost păstrate de o scrisoare pastorală nedată a mitropolitului Ștefan (1648—1653) și (1658—1668), care amintește intrările și ieșirile din oraș ale unei procesiuni pentru ploaie. După această scrisoare se pot identifica 5 porți numite după direcțiile drumurilor care plecau din Tîrgoviște.

1. Poarta vînătorilor Dealului, spre mănăstirea Dealu ;
2. Poarta Buzăului.
3. Poarta Bucureștilor.
4. Poarta Argeșului.
5. Poarta Cîmpulungului sau a Dolgopolului după denumirea slavă din document.

Despre aceste porți și despre fortificația Tîrgoviștei în general ne-am ocupat într-un articol cu titlul „Cetatea Tîrgoviștei“, apărută în publicația muzeului din Tîrgoviște.¹

Cu ocazia acestei sesiuni ne oprim asupra porții Dolgopolului pentru a comunica observațiile făcute cu prilejul unor lucrări edilitare din anii 1965—1966, care au dezvelit parțial structura inferioară a acestei porți.

Urmele zidurilor se află în dreptul Șanțului cetății sub stratul de asfalt al Căii Cîmpulungului și se adîncesc în pămînt pînă la 3,30 m.

1. Chronica Valachica, Tîrgoviște, 1973, p. 85-104.

pe latura exterioară a zidului transversal și 2,50 m. la zidul interior, dinspre oraș. Partea cea mai de jos, pe o adâncime de 80 cm. este o fundație de piatră de riu cu mortar, deasupra căreia se ridică zidul numai din cărămidă, din care s-a păstrat înălțimea de 2,50 m. la cel exterior și 1,30 m. la cel dinspre oraș, retrase din marginea exterioară a fundației cu 10—15 cm. Cărămizile au lungimea de 27—28 cm., lățimea de 14—15 cm. și grosimea de 3—4 cm. Cărămizile din cele 7—8 rânduri de lângă fundație au 4 cm., iar cele de mai de sus între 3—3,50 cm.

Adâncimea mai mare a zidului transversal exterior și fațetarea mai joasă cu cărămidă aparentă se datorește vecinătății imediate a șanțului cu apă curentă în permanență, canalizată dintr-un bazin de alimentare din Ialomița.

Comparînd dimensiunile cărămizilor de la Poarta Cîmpulungului cu cele de la Poarta vînătorilor Dealului le-am găsit identice. Deosebirea dintre cele două Porți constă în dimensiunile construcțiilor. În timp ce la Poarta vînătorilor Dealului lungimea în ax a zidurilor porții este de 7,50 m. cu un spațiu liber de 5,30 m., grosimea zidurilor fiind de 1,10 m., iar de-a curmezișul străzii de 8,20 m., cu un spațiu gol în interior de 6 m., la Poarta Cîmpulungului lungimea zidurilor pe axul Porții este de 10 m., zidurile avînd tot o grosime de 1,10 m. așa încît spațiul liber rămîne de 7,80 m. pe ax. Aceasta arată că și lățimea era corespunzător mai mare, fără a o putea măsura din lipsa unei săpături pe direcția respectivă.

La mijlocul construcției, perpendicular pe ax și paralel cu zidurile transversale se află baza unui zid lat de 0,75 m. care se adîncește pînă la peste 2 m., avînd cărămizi de 28 cm. lungime, 15 cm. lățime și 4 cm. grosime. Rostul acestui zid nu ni-l putem explica decît ca mijloc de întărire a temeliei și formînd piciorul unui arc dublou al bolții parterului porții, ridicat pe vremea domnului C. Brîncoveanu sau numai restaurat de el. Faptul că zidul acesta se afla la 3,75 m. de exteriorul porții și la 4 m. departe de zidul transversal dinspre oraș arată că efortul era îndreptat spre exterior, atît pentru rezistența porții în timpul unor eventuale lupte/cit și pentru întărirea rezistenței construcției spre latura în permanență umedă din cauza apelor care curgeau pe Șanțul cetății, cit și mai ales a mișcărilor de ridicare și coborîre a pont-levis-ului din fața porții. Linia exterioară a porții se afla în continuarea liniei exterioare a valului, șanțul avîndu-și cursul continuu în linia dreaptă prin fața porții. N-am putut urmări lucrări speciale pentru podul ridicător din fața porții, pămîntul nemaipăstrînd nici o urmă din cauza părăsirii încete și îndelungate a fortificației. După modelul unor asemenea porți cu pont-levis, apreciem că și la Poarta Cîmpulungului ca și la celelalte așezate pe traseul fortificației, adică a Argeșului și a Bucureștilor, a existat cîte o suprastructură din lemn sau zidărie ca locaș al scripeților de manevrare a pont-levis-ului, precum și pentru apărarea de la înălțime a porții“. Apărarea porții se mai putea face prin bastionul din apropiere, așezat la numai 30 m. spre sud, cu posibilitatea de a bate razant întregul cîmp, din fața porții, avînd în vedere că în afara șanțului nu exista nici un fel de construcție.

Poarta Cîmpulungului se aseamăna deci cu Poarta Bucureștilor și cu cea a Argeșului, atît prin construcții impuse de vecinătatea șanțului cu apă curgătoare în permanență, cît și prin importanța economică a drumurilor pe care le străjuiau.

Închiderea porților izola cu totul orașul de împrejurimi și cel dintîi care a simțit, cu destulă amărăciune, această izolare a fost însuși domnul Matei Basarab constructorul fortificației, cu ocazia răscoalei propriiei sale oștiri din anul 1653, cînd ieșise din oraș spre Argeș și la întoarcere, după cum povestește cronica „dorobanții și seimenii i-au închis porțile și i-au ieșit înainte la Șanțul cel mare cu toate tunurile, oprind pre domnul lor ca să nu mai între în cetate, zicînd că de acum înainte nu le mai trebuie să le mai fie lor domn ci să iasă din țară sau să se călugărească. Deci așa au șezut au toți boiarii lui, obidit, în josul orașului trei zile“.²

În legătură cu arterele de circulație ale orașului menționăm că orientarea porții este axată pe direcția Curții domnești, spre actuala stradă Firvan Popescu care era adevărata cale a Cîmpulungului din cele mai vechi timpuri. Actuala cale a Cîmpulungului, deși se afla în incinta fortificației/nu avea această direcție nici pînă la începutul sec. al XIX-lea, cînd purta numele de Ulița boiangiilor, după manufacturile instalate în apropierea Tîrgului de afară. Vechiul drum al Cîmpulungului care era totodată și al Brașovului și-a păstrat traseul în interiorul orașului și după organizarea cetății Țirgoviștei pe vremea domnului Matei Basarab.

Întrucît, printre localnici se poartă discuții asupra denumirilor cuprinse în Pastorală mitropolitului Ștefan și a localizării acestora, ne propunem să dezvoltăm cu această ocazie raționamentul pentru care am indicat în articolul „Cetatea Țirgoviștei“ 5 porți și nu 4, precum și locul unde au existat.

Pastorală mitropolitului Ștefan notează mai întîi Poarta vîntorilor Dealului pe unde a ieșit procesiunea din oraș, îndreptîndu-se spre mănăstirea Dealului : „Dintru întîi adecă, ieșitărăm toată suflarea jupănilor domniei pre Poarta vîntorilor Dealui de făcutărăm litanie la svînta mănăstire din Deal“. La o procesiune asemănătoare a participat și patriarhul Antiohiei Macarie cu însoțitorul său Paul din Alep care nota că „în fiecare joi după paște se face o litanie și procesiune afară din oraș, în jurul zidurilor, cu steaguri, icoane și preoți în veșmintele lor, însoțiți de beiu și de trupele sale, formînd o imensă gloată“. El descrie mai amănunțit itinerarul unei astfel de procesiuni, care a avut loc joi, 13 aprilie 1654, la cîteva zile după întronarea domnului Constantin Șerban : „mii de ostași și sub căpitanii lor și boierimea mergeau înaintea beifului și a patriarhului... ieșirăm din curte și îndreptîndu-ne spre apa ce trecea prin oraș trecurăm un pod de lemn foarte lung“. Procesiunea a ajuns „la un șes întins, acoperit cu verdeață“ unde s-a făcut o litanie „pentru ploaie, după obicei... și ne întoarserăm pe aceeași cale, cu cîntecul cîntăreților și împușcăturile ostașilor“.³

2. Cronicari munteni, București, 1961, I. p. 161.

3. Paul din Alep, Călătoriile patriarhului Macarie, ed. Em. Cioran, p. 106, 117-118.

După cum se vede Poarta vânătorilor Dealului era rezervată domnului și boierilor și numai la ocazii deosebite era folosită de mulțime, ca în cazul unor asemenea procesiuni.

Prin această poartă treceau și participanții la vânătorile organizate de domnie, de unde-i vine desigur și numele. Paul din Alep nota că vânătorile domnești se organizau „în ajunul crăciunului și în simbăta luminii (dinaintea paștilor n.n.) fiind un uz tradițional, ca în alte zile să fie servite la masa domnului, pentru prînz bucate din propriul său vinat. Suita militară era de peste zece mii oameni, toți aleși din tinerimea cea mai eroică și bravă : sirbi, bulgari, arnăuți, greci, unguri, turci și munteni. Seara s-au întors cu un vuiet imens fiind urmași la distanță de care pline cu porci sălbaticii, iepuri, vulpi, urși jucăuși și păsări sălbatice”.⁴

Pastorala continuă : „după aceasta indireptatărăm rugă cu obidă și prin celelalte trei porți cu soborul clirosului den toată laturea țirgului, care din soare răsare către poarta Buzăului, toți roșiorii de țeară să chitiară la rugă cu megiașele lor breasle gospodărești“. Se știe că pe vremea domnului Matei Basarab partea de est a orașului era un cartier ostășesc în jurul Bisericii roșii, în care era înmormîntat „Dumitrașcu coconul al jupanului Vainea căpitanu“ în 1645 și „Vlad căpitan i sin ego Stoica“ în 1652.⁵ În același cartier a ridicat în 1654 „jupan Mirco vel căpitan za sirbi“ împreună cu „Nicola brat căpitan i Dumitru brat capi-tănesii“ biserica Sf. Nicolae numită mai tîrziu Simuleasa.⁶ Crucea de piatră de la Biserica albă a fost ridicată în 1653 de Radu Tuzbașa pe care a înscris pomelnicul familiei sale.

Episcopul Petru Bogdan Baksic povestea că domnul Matei Basarab mutîndu-și capitala la Țirgoviște a strămutat și pe toți ostașii săi, împreună cu familiile și tot avutul lor : „cînd ne aflam noi la Țirgoviște (1 septembrie 1640, n.n.) tocmai își clădeau casele ; dar ce case ? o mică imprejmuire de gard de jur împrejur, lipit pe dinafară și pe dinăuntru cu lut frămîntat și cu o porțiță și atîta tot ; nu fac prea mare cheltuială cu construirea caselor”.⁷ Astfel de case își vor fi construit fustașii Albu și Radu cărora domnul Matei Basarab le întărea stăpînirea la 15 februarie 1647 : „casele care au făcut ei acum lîngă moara Gorgotei, în prund, între ape, cu tot locul cit le ține îngrădișul casei și al namestiilor“. Ceva mai la vale, dar înăuntru orașului, aproape de biserica lui Coadă vornicul vindea în 1645 Dragomir călărașul, un loc de casă, vecin în 1650 cu grădina lui Stanciu iuzbașa de dorobanți.

Din cauza preponderenței lefegiilor balcanici printre locuitori cartierul a purtat numele „Sirbi“ dinainte de mutarea „sirbilor“ de la Băleni, de origine bulgară, la mijlocul secolului trecut.

Printre casele ostașilor și ale familiilor și în continuare spre răsărit pînă la valul cetății se aflau „megiașele lor breasle gospodărești“,

4. Ibidem, p. 81.

5. N. Iorga, Inscricții din bisericile României, II, București, 1900, (Studii și documente XV), p. 354.

6. Idem, ibidem, p. 88-89.

7. Călători străini despre țările române, București, 1973, V, p. 217.

adică gospodăriile orășenilor care se ocupau numai cu agricultura, în special cu legumicultura și creșterea vitelor, cum au existat tot timpul la marginile orașului pînă la sîrșitul secolului trecut. Nu a putut fi localizată această poartă pînă în prezent, care în lumina indicațiilor date de Pastorală mitropolitului Ștefan ar trebui să existe pe lîngă Iazul morilor de la locul fostei mori a Gorgotei pînă la Moara de zid, fostă proprietate a Mitropoliei.

În continuare Pastorală adaugă : „apoi den laturea den gios a svintei mitropolii, sculere-se și de acilea isnafurile cupeților țărigrădeni, genoveaților și veneaților de întinseră cu toții mare rugă afară den poarta Bucureștilor iar deacindea Dîmboviței către poarta Argeșului pren a Dolgopolului toată gloata den tîrgul norodului i al pristavurilor au căzută cu feața la pămînt și se rugară“. Dintr-o dată, în cîteva cuvinte sînt amintite alte trei porți, a Bucureștilor, a Argeșului și a Dolgopolului care împreună cu cea a Buzăului, după cea mai elementară aritmetică fac patru porți și nu trei cum precizează pastorală. Dacă am identifica poarta Buzăului cu cea a Bucureștilor socoteala ar fi perfectă, deoarece contopind două denumiri pentru o singură poartă ar mai rămîne celelalte două care s-ar totaliza numărul indicat de document, de trei porți. Există însă raționamente care se opun la o astfel de interpretare. În primul rînd denumirea tradițională consemnată în documentele din secolul trecut, care numea bariera din această parte a orașului, la capătul Uliței mari, bariera Bucureștilor. Se știe cît de puternic conservatoare sînt denumirile administrative, care s-au păstrat în unele cazuri sute de ani. Cum bariera Bucureștilor din secolul trecut se afla la capătul aceleiași străzi pe care se afla construcția porții în discuție, aceasta trebuie să fi purtat același nume, poarta Bucureștilor. V. Drăghiceanu i-a văzut temeliiile cu ocazia unor lucrări de canalizare în anul 1915 și a numit-o „Poarta sudică a cetății, la bariera sîrbilor pe strada domnească“.⁸

Este drept că drumul spre Tîrgușor-Ploiești-Buzău este mai scurt și mai direct pe la bifurcarea unde se afla în secolul trecut poarta Bucureștilor de lîngă biserica Sf. Nifon, o arteră apucînd-o la stînga, spre Ialomița, pe cînd cealaltă se îndrepta spre București, dar în secolul al XVII-lea orașul nu ajungea decît pînă la Șanțul cetății, care îi circumclua întinderea. În 1836 cînd se măsura întinderea orașului pentru stabilirea barierelor, conform regulamentului sfaturilor orășenești, conducerea magistratului explica Vorniciei dinăuntru că „această măsurătoare merge pã ulița cea mare pînă la poștă (care era atunci la vale de actuală școală generală nr.-3. n.n.) unde și pã de o parte și pã de alta sînt case și împrejurimi și poate fi barieră fără nici o cheltuială de împrejurimi, că sînt în ființă (cele) ale caselor orășenești și aici pășește peste șanț. Căci poarta cetății ce să numește a sîrbilor rămîne la gura șanțului și de aci înainte, de cînd se va fi făcut șanțul din vremea cînd se afla războaie între domni, înmulțindu-să oamenii s-au făcut case de la poarta cetății la vale. Iar de acolo spre apa Dîmboviței, la apus și de este cu depărtare șanțul cetății, dar nu este nici o casă în acel ocol, decît numai

8. Buletinul Comisiei monumente istorice, 1915, p. 94.

loc slobod, întrebuintându-l oroșanii în arături de porumb, cînepă, în și izlaz de vite⁹, cum a rămas pînă în ultimul deceniu cînd s-a construit acolo o parte din blocurile microraiionului 9. Pentru Vornicia dinăuntru perimetrul orașului era prea întins și necesita cheltuieli prea mari în raport cu veniturile casieriei comunale, pentru a acoperi plățile de construcții speciale, pentru bariere, gherete, salariile căpitanilor de bariere, imprejmuiri care să interzică accesul în oraș prin alte puncte decît prin cele ale barierei. Corespondența conducerii magistratului cu Vornicia dinăuntru continua încă în 1844 cînd se stabilea perimetrul orașului pe șanțul cetății începînd de la gara Teiș de astăzi, „de la casele lui Dinu Bobocă la vale pînă pînă la cișmeaua Tîrgului de Afară (răspîntia străzilor Pirvan Popescu cu Calea Cîmpulungului n.n.) unde urmează a să așeza barieră și de acolo tot la vale pînă pînă în dreptul hanului Elenchii Ciocîrlănoaia și bariera acestei ulițe să se așeze în gura șanțului cetății (intersecția străzii Al. I. Cuza cu strada T. Vladimirescu, deoarece bulevardul Castanilor nu exista la acea dată n.n.) și de acolo tot la vale pînă pînă la poarta sirbilor ce s-au numit a cetății, în Ulița mare unde iarăși să va așeza barieră (strada N. Bălcescu de astăzi, lîngă piața 23 August n.n.) și de acolo tot pînă pînă în spatele morii de zid a Sf. Mitropolii pe apa iazului, luînd în jos pînă în podul răsposatului Bănică Pavel iar bariera să va așeza peste iaz la capul podului (în fața fabricii de piine Dimbovița n.n.) și de acoloa tot pînă pînă la linia iazului pînă la podul cel mare după riul Ialomîții, unde acolo să va așeza barieră la capul podului peste rîu (la capătul străzii Mihai Bravu ; podul și fragmentul de stradă de alături pînă în str. Lalelelor nu existau decît din 1837 n.n.) și de acoloa tot în sus pînă iaz, pînă după moara lui Nicolae Calciu pînă în moara de zid a lui Dumitru Sirbu și de acoloa în casa lui Dinu Bobocă, în Ulița mare. de unde s-au început ; toate barierele acestui oraș sînt în număr de șase și apa iazului rămîne înăuntru raionului și oricînd după întîmplare sau după vremi să va muta iazul/apă să va socoti totdeauna în lăuntru raionului”.¹⁰ Numai că după această închidere rămîneau în afara imprejmuirii orașului 182 de case care nu puteau fi socotite ca aparținînd orașului. Nemulțumirile și reclamațiile a-junse pînă la Vornicia dinăuntru, noi cercetări și corespondențe au dus în cele din urmă la cuprinderea tuturor caselor în perimetrul imprejmuît al orașului stabilindu-se tot șase bariere dar la extremitățile străzilor principale : „1. la Ulița mare spre București ; 2. tot aceasta (Ulița mare n.n.) dăspre plaiuri și Cîmpulung ; 3. de la Oboru vechiu, care merge și la Cîmpulung ; 4. la podu dăspre apa Ialomîței, drumu viilor și al satelor după împrejur ; 5. la podu de la moara răsposatului Nae Hiotu, drumul de vii și comunicații al celor mai multe sate ale plășii Dealului dă jos, care merge și la Ploiești ; 6. drumul de la hanul d-ei Elenchii Ciocîrlănoaia, drumul poștilor, care merge și la Găești”.¹¹

9. Arh. St. Tîrgoviște, Primăria Tîrgoviște, inventar vechi nr. 12/1836, nenumeroat.

10. Arh. St. Tîrgoviște, Primăria Tîrgoviște, dos. 14/844 nenumeroat.

11. Arh. St. Tîrgoviște, Primăria Tîrgoviște dosar număr vechi 1/1848, nenumeroat.

Din această notă se vede că drumul „care merge și la Ploiești“ deci și spre Buzău, ieșea din oraș pe la bariera de la moara Hiotu, în prezent fabrica de pîine Dîmbovița, dar o altă relatare din 1852, cînd se aflau 8 bariere, din care 5 funcționau cu căpitani de bariere, indică în afară de cea de „la poște, din drumul Bucureștilor“ o lătă barieră „la bulgari, din drumul Ploieștilor“. Peste cîteva luni cele două bariere se contopeau în una singură „mai înăuntru de poștie, unde să unesc aceste două drumuri“, dar căpitanul de barieră se plîngea că unii călători se strecurau fără a trece prin barieră, pe un drum ce „este pã la spatele cumpenii, pã alături cu casa lui Ion din Zalhana, ce să numește din vechime drumul Ploieștilor“. Bariera rămînea însă pe același loc și se va numi tot mai obișnuit bariera drumului Bucureștilor, deși funcționa și pentru drumul Ploieștilor.¹² După instalarea celor 60 de familii de la Băleni Sirbi în 1852—1853, drumul Ploieștilor își schimbă numele în ulița Ploieștilor, pe care cădeau perpendicular cele două ulițe cu casele noilor orașeni, bălenari de origine bulgărească. Notăm că trecerea peste riul Ialomița, atît pentru călătorii care foloseau bariera de la moara Hiotu cît și pentru cei care mergeau prin bariera Bucureștilor se făcea prin vad, deoarece nu existau poduri la nici unul din aceste drumuri. Singurul pod peste Ialomița era pe vremea reședinței voievodale de la Tîrgoviște, cel din dreptul Porții vînturilor Dealului, iar de la 1837 podul de la capătul străzii Mihai Bravu, singurul care putea fi folosit cînd veneau apele mari. În concluzie poarta cetății Tîrgoviște dinspre răsăritul orașului, de la capătul sud-estic al Uliței mari numită și poarta sîrbilor, după numele mahalalei vecine a purtat în secolul al XVII-lea pe vremea domnului Matei Basarab și a domnilor următori numele de Poarta Bucureștilor, după cum la București, Calea Griviței a purtat pînă în secolul trecut numele de Ulița Tîrgoviștei și bariera Tîrgoviștei. Spre această poartă se îndreptau isnafurile cupeților țarigrădeni, greci în general, care nu erau numai de la Țarigrad, grupați în jurul Bisericii grecilor, după care s-a numit și mahalaua grecilor din centrul orașului. Temeliile acestei biserici au fost dezvelite lîngă primăria orașului cu ocazia unor lucrări edilitare. Biserica exista în a doua jumătate a sec. al XVI-lea și în sec. al XVII-lea/dar dispăruse în sec. al XIX-lea, și nu este amintită nici de lista publicată în Istoria Țării Românești de Mihai Cantacuzino tipărită de frații Tunusli în 1806, fapt care arată că nu mai era în ființă în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, dacă nu cumva era socotită între cele 8 biserici din care „3 pustii și alte 5 fără nume“. S-a păstrat însă numele de mahalaua grecilor pînă în sec. al XIX-lea. Casa în care a funcționat primul sediu propriu al primăriei și cu locul din jur, pe care se afla biserica grecilor, au fost cumpărate de la Polizache Panaiot de origine gercească.

Celelalte isnafuri negustorești erau formate de venețieni și genovezi. Aceștia „venețieni“ erau mai curînd raguzani care își dădeau acest nume datorită îndelungatei dominații venețiene asupra Raguzei, ceea ce constituie și un indiciu al vechimii lor la Tîrgoviște. Cît despre genovezi,

12. Arh. St. Tîrgoviște, Primăria Tîrgoviște, dos. vechi, nr. 73/1852.

existența lor la Tîrgoviște este confirmată din anul 1572 de Pierre Lescalopier.¹³

Pastorala¹⁶⁵⁹ nu amintește pe negustorii locali, care probabil nu formau un isnaf aparte, dar care erau grupați în aceeași parte a orașului, în Tîrgul de Jos, în jurul „Bisericii neguțătorilor“ cum o numea Paul din Alep, restaurată pe vremea domnului Matei Basarab și la a cărei consacrare participa patriarhul Macarie la 2 aprilie 1654. Insistăm asupra localizărilor structurii social-economice a populației orașului din pastorală, care corespunde cu repartizarea demografică indicată de alte documente și de tradiție.

După descrierea pastorelei/procesiunea s-a îndreptat de la Dîmbovița „căt-re Poarta Argeșului p-ren a Dolgopolului“ ceea ce însemnează că a intrat în oraș prin poarta Cîmpulungului și s-a îndreptat căt-re cea a Argeșului. S-ar părea că există o inadvertență, deoarece pentru cine vine spre Tîrgoviște de la Dîmbovița era mai aproape Poarta Argeșului decît cea a Cîmpulungului. În realitate itinerarul procesiunii fusese stabilit de căt-re clericii organizatori pe traseul indicat, direcția forței Argeșului fiind totodată și cea a Mitropoliei, unde se termina itinerarul procesiunii. Astfel, dacă s-ar fi intrat în oraș direct pe Poarta Argeșului și s-ar fi îndreptat spre Mitropolie rămînea o întinsă parte din oraș necuprînsă în planul procesiunii, care urmărea o cît mai largă mobilizare a populației sau/dacă s-ar fi îndreptat spre Poarta Cîmpulungului după ce s-ar fi intrat în oraș pe Poarta Argeșului/s-ar fi făcut un drum prea lung și cu o întoarcere spre mitropolie pe aceeași cale.

Și această parte a orașului este amintită cu specificul ei ; aici se afla „gloata den tîrgul nordului i al pristavurilor, (care) au căzut cu feața la pămînt și se rugară“. Era deci zi de tîrg, tîrgul săptămînal de fiecare joi, tîrgul norodului, al țaranilor mai ales, care veneau din satele Dimboviței și ale județelor vecine îndeosebi ale celor de la șes, care aduceau cereale și vite pentru schimb cu produsele zonei de dealuri : var, piatră, zeghi, fote, fructe, vin și țuică. La aceste tîrguri pristavii domnești strigau în gura mare, în auzul tuturor, ultimele porunci domnești.

Pastorala este primul document care menționează acest tîrg și-l localizează în această parte a orașului/deși existența lui va fi fost cu mult mai veche, cel puțin de la intensificarea relațiilor negustorești cu Brașovul, din a doua jumătate a secolului al XIV-lea și va fi fost organizat după modelul acestuia și în aceleași zile ale săptămîinii, joia și vinerea, cum se va organiza mai apoi și la București. După închiderea orașului prin fortificația lui Matei Basarab, tîrgul va primi denumirea de Tîrgul de afară, în opoziție cu Tîrgul dinăuntru, aceasta din urmă dezvoltîndu-se din Tîrgul de jos, din jos de Curtea domnească, pe Ulița mare, extins cu timpul spre Mitropolie cu centrul la Biserica Tîrgului și Ulița tîrgului ca arteră principală. Tîrgul de afară se afla în prima jumătate a sec. al' XIX-lea lîngă Poarta Cîmpulungului în afara Șanțului cetății, pe latura dinspre nord a drumului Cîmpulungului și a înglobat cu timpul

13. Chronica Valachica, Tîrgoviște 1973, p. 100.

Tîrgul de sus care nu mai funcționa de la sfîrșitul sec. al XVII-lea.¹⁴

Dacă la începutul funcționării lui, Tîrgul de sus a putut fi folosit și de tîrgul săptămînal, cel puțin într-o margine a „pieței“, marginea dinspre sud a acestuia, cu timpul, din cauza construcțiilor de prăvălii noi, spațiul vechiului tîrg a ajuns neîncăpător și a fost deplasat în aceeași direcție, circumscriindu-i-se un spațiu propriu la marginea de sud a orașului. Așa s-ar putea explica întinderea orașului în această direcție, mai veche decît extinderea din afara Șanțului cetății pe direcția Căii Cîmpulungului. În acest sens pladează și arcuirea actualei străzi a Liniștei de la strada Cetății pînă în strada Al. I. Cuza, care pe de o parte asigură ieșirea ei în fața porții Argeșului, respectiv a barierii Drumului Găeștilor iar pe de alta urma traseul marginei tîrgului săptămînal.

Pastorală mitropolitului Ștefan indică tocmai aici locul „tîrgului norodului i al cristavurilor“, după ce procesiunea a intrat pe poarta Cîmpulungului și s-a îndreptat spre poarta Argeșului prin interiorul orașului. Tîrgul săptămînal se afla la data ceea în oraș, înăuntru fortificației Șanțului cetății. Mai tîrziu, din aceleași motive ale îngustării locului unde se desfășura tîrgul, prin înmulțirea proprietăților particulare din jur, locul tîrgului săptămînal s-a întins și în afara Șanțului cetății, pe terenul obștesc al moșiei orașului, unde se putea întinde oricît ar fi cerut trebuința, denumindu-se astfel Tîrgul de afară. Există de altfel și o informație documentară în acest sens. În inventarul moștenirii lui Nicolae Ciocîrlan de la mijlocul secolului trecut, printre alte bunuri se înregistrau și „lei 5500 — grădina de la tîrgul vechi dă afară, cu han la drum, grajd, șopron și celelalte împrejurimi“. Localizarea grădinii și a hanului Ciocîrlan nu este greu de precizat. Întregul complex se afla în afara Șanțului cetății, între actualul bulevard al Castanilor și strada Al. I. Cuza. Oamenii mai în vîrstă își amintesc de construcțiile vechi existente acolo. Grădina era un loc de atracție foarte popular în sec. al XIX-lea, cu scrîncioburi, călușei și alte distracții. Deci nu poate fi vorba de o altă grădină și de un alt han în afară de cele de obște cunoscute. Chiar strada Al. I. Cuza a purtat multă vreme numele de strada Ciocîrlan. După termenii inventarului funcționarea acestui han trebuie să fi început încă de cînd exista Tîrgul de afară pe acest loc. În 1854 se vindea la mezat lui Ion Cătuneanu și de atunci a trecut prin mai multe stăpîniri pînă în zilele noastre.

Indicația unui tîrg mai vechi de afară arată clar că a existat mai înainte celui de la poarta Cîmpulungului un alt tîrg de afară, cel descris mai sus, în dreptul actualului spital județean, înăuntru și apoi în afara Șanțului cetății în sec. al XVII-lea și probabil mai dinainte pînă pe la mijlocul sec. al XVIII-lea, cînd va fi fost mutat lîngă Poarta Cîmpulungului. Pentru extinderea acestui tîrg s-a nivelat desigur valul Șanțului cetății în dreptul actualei străzi Vînători.

14. Cf. M. Oproiu, Aspecte ale comerțului tîrgoviștean (1600—1714). Tîrgul de Sus și Tîrgul de Jos, în Archiva Valachica Tîrgoviște. 1976, p. 131-133.

În jurnalul deputaților de mahalale din 17 septembrie 1844 se stabilea ca una din cele șase bariere ale orașului să fie „în dreptul hanului Elenchii Ciocîrlănoaiei și bariera aceștii uliți să se așeze în gura Șanțului cetății”. Tot aici era amintită cea de a șasea barieră și în contractul pe 1844—1845 pentru taxarea vitelor ce intrau în oraș la „hanul medelniceressii Elenca Ciocîrlan, la drumul Găeștilor și al poștii”, căpitanul barierii stabilindu-și sediul chiar în hanul Ciocîrlan.

Așadar, socotim că sînt suficiente argumente care demonstrează existența Porții Argeșului în această parte a orașului la Șanțul cetății, care nu poate fi confundată cu Poarta Bucureștilor și cu atît mai puțin cu cea a Cîmpulungului. La data construcției fortificației cetății Tîrgoviștei (1645) orașul era întins în lungul rîului Ialomița, de la gara Teiș pînă la piața 23 August, mărginit spre nord de Iazul morilor, iar spre sud înaintînd cu un vîrf pînă aproape de hanul Ciocîrlan. În dreapta uliții Argeșului construcțiile de noi locuințe și prăvălii au fost atrase de tîrgul săptămînal pe cînd în stînga a rămas o întinsă suprafață neconstruită. „mai virtos de 30 pogoane de loc slobod“, al obștii orașului, afară de grădinile împrėjmuite particulare. Am urmărit lucrările de canalizare de pe strada Al. I. Cuza și b-dul Castanilor în dreptul Șanțului cetății și nu s-a întîlnit nici o urmă de poartă. Actuala stradă Al. I. Cuza trece peste Șanțul cetății pe deasupra locului unde a fost bastionul care apăra această poartă. așa încît construcția respectivă trebuie să fi fost mai sus cam prin dreptul actualei străzi Vinători.

Cea de a cincea poartă era cea a Cîmpulungului indicată de postorală cu denumirea slavă „a Dolgopolului“. Era totodată și poarta Brașovului. Existența ei nu mai poate fi pusă la îndoială deoarece temeliele și părțile inferioare ale zidurilor au fost descoperite cu ocazia lucrărilor de canalizare pe strada Cîmpulungului în anii 1965—1966. Turnul porții a primit o restaurare pe vremea domnului Constantin Brîncoveanu, după cum arată fațadele zidurilor și mai ales întăritura arcului dublou de la mijlocul construcției.

Mutarea tîrgului de afară de la Poarta Argeșului la cea a Cîmpulungului a făcut să crească interesul orășenilor pentru locurile din jur unde și-au construit case și prăvălii, mai ales în continuarea Uliței Cîmpulungului. Tîrgoveții au construit în 1832—1833 o biserică a cartierului nou, cunoscută mai ales sub numele de Biserica de la Oborul vechii.

Cînd se măsura perimetrul orașului în vederea stabilirii barierelor, magistratul explica Vorniciei dinăuntru : „tot în partea dăspre apus, spre Dimbovița, unde este și Tîrgul de afară, pște șanț, este o a patra parte din case și prăvălii din cîte pot fi înăuntru orașului“ și obținea să fie incluse în cuprinsul orașului, așezîndu-se bariera nu la Șanțul cetății, la cișmeaua Tîrgului de afară, ci la ultima casă de pe Calea Cîmpulungului, a lui Ioniță Ciufu, care din 1852 era și căpitanul barierii. Identificarea Porții Cîmpulungului, respectiv a Dolgopolului cu urmele descoperite în 1965—1966 este mai clară, atît prin direcția drumului, cît și prin tradiția denumirii ei.

În concluzie, sîntem de părere că au existat cinci porți la cetatea Tîrgoviștei din care cea a vînătorilor Dealului, era Rezervată la dispoziția curții domnești. Porțile cetății erau dispuse după cele patru puncte cardinale, ca la mai toate fortificațiile de zid cu suprafețe mari : Poarta Bucureștilor spre răsărit, a Argeșului spre miază-zi, a Cîmpulungului spre apus, și a Buzăului spre nord-est. Ieșirile și intrările în oraș se făceau numai prin aceste porți care asigurau trecerea pe pont-levis-uri a șanțului cu apă permanent curgătoare de jur-împrejurul cetății. Denumirea porților din Pastorală mitropolitului Ștefan în număr de cinci corespunde direcțiilor drumurilor principale care legau Tîrgoviștea cu restul țării iar descrierea participanților la procesiune reprezintă a imagine aproape completă a specificului social-economic al cartierelor orașului.

Firește că autenticitatea documentului nu poate fi stabilită cu precizie decît prin analiza științifică și tehnică a originalului, despre care nu se știe dacă va mai fi vreodată găsit.

